

נדודי שירה

גיליון 1
נובמבר 2007

כתב עת לשירה לבני נוער
מטעם החוג לשוחרי שירה

עורכת: שרית שיץ
מערכת: דודי בן עמיי; עמית מאוטנר; עודד פלד

כתובת המערכת: saritsz@017.net.il

כתובת אתר החוג לשוחרי שירה: <http://www.saritpoetry.co.il>

כל הזכויות שמורות לחוג לשוחרי שירה

שרית שץ	מעט העורכת
שיר: "עצה ידידותית צעירים"; תרגום: עודד פלד	צ'רלס בוקובסקי
שיר: "שיר לכותבת הצעירה"	עמית מאוטנר
שיר: *	אמילי דיקנסון
שיר: "מתפשטת"	ליאור רותם
2 שירים: "לילות לבנים"; "לשמש ולכוכבים שטרם פגשתי"	רון כהן
שיר: "בראשית"	אורן ירמיה
רשימה: האהבה לשירה היא כמו חור בשן	אנה איזוצ'ייב
שיר: "נרקיסזם"	אנה איזוצ'ייב
מאמר: על "שורה חדשה"	עמית מאוטנר
שיר: "אחדים אוהבים שירה"; תרגום: רפי ויכרט	ויסלבה שימבורסקה
מאמר: "מקסים גילן – מפגש עם משורר ותקופה"	שרית שץ
שיר: "גאות"	לירון שהם
2 שירים: * *	גיא אבידן
מאמר: "תפר האור של החלום"	יהודית מליק-שירן
שיר: "אגדה"	אברהם חלפי
שיר איגיון: "משובת השבשבות"	פי-Net חרוזרזיר
מאמר: "עיין ערך תהילים" על הקשר בין המוסיקה לשירה.	עודד פלד
שיר: "נוף צבעוני"	גיא שירן
רשימה: לצאת מן המגרה	עדי לייבוביץ
2 שירים: "עול החלומות"; "חדרי"	עדי לייבוביץ
שיר: "תחילת חופש פסח"	עידן ברזילי
שיר: "לא הייתי שם"	נועם באב"ד
שיר: "הצעף של ענת"	ורד כהן
שיר: "אבק של אהבה"	מאי אבידן
שיר: "יונה"	ליאור פייגון
	סדנאות כתיבה יוצרת לבני נוער

מעט העורכת

נאמר כבר כי חלומות לא נועדו אלא כדי להגשימם ולהפכם למציאות. אני מאמינה בכך בכל לבי. והראיה לכך היא לידתו של כתב-העת לשירה לבני נוער "נדודי שירה". מאז ומתמיד חלמתי על קיומו של כתב עת מסוג זה, אשר למיטב ידיעתי הנו הראשון מסוגו בארץ. בימי נערוטי, כאשר הייתי בגילכם (כן...פעם הייתי), אף אני הייתי נוהגת לכתוב שירים. אלה שעסקו בדרך כלל בשאלות גדולות מהחיים ובמכאובי ונפתולי האהבה וההתבגרות, שוכנים עד היום בפינה נידחת במגרה. אני חושבת שהייתי שמחה אז אילו נמצאה להם במה ולו רק כדי להסתופף בקרב בני נוער נוספים כדי לחלוק עמם את שירי, אינטימיים ככל שיהיו.

רבים ומוכשרים הם בני הנוער הכותבים היום סיפורת, שירה ויומני בלוגים. באמצעות האינטרנט, הם נחשפים לכתובה כדרך תקשורת נפוצה לא פחות משפת הדיבור. כאשר התחלתי לקבל אל תיבת הדואר שלי יצירות של בני נוער, ההתרגשות היתה רבה. בתחילה היו טפטופים בודדים ולאחר מכן גבר הזרם. עונג רב נגרם לי בעת קריאת השירים. אני מבינה את הקושי בחשיפה. אך שירה נועדה כדי ליצור דיאלוג עם עצמנו ועם הזולת החווה פעמים רבות דברים מאוד דומים לשלנו.

כתב העת "נדודי שירה", אחיו הצעיר של הירחון "עיין ערך שירה", המגיח היום לאוויר העולם הוירטואלי, נועד לשמש במה לבני נוער כותבים, המעוניינים לשתף את האחרים ביצירותיהם, להיחשף לשירה איכותית מן הארץ והעולם ולגדול ולהתפתח בתחום הכתיבה היוצרת.

אני שמחה על הזדמנות זו הניתנת לכם.

אני פונה בקריאה אל בני הנוער הכותבים, לאוורר את מגרותיהם ולא להסס לשלוח לנו משיריהם. כתב העת "נדודי שירה" (תודה לעמית מאוטנר על הצעת השם) נועד עבורכם לחשיפת שיריכם, למפגש עם שירים של כותבים אחרים בגילכם ו"להתיידדות" עם אמנות השירה שימיה עתיקים כימי המין האנושי.

כמו כן אני פונה אל כל אחד ואחת מכם כאל שליח לדבר מצווה. אנא, הפיצו את כתב העת בקרב חבריכם, מוריכם והורייכם. כולנו נצא נשכרים מכך. אשמח לקבל מכם מכתבים ובהם הצעות, תגובות, בקשות, הארות והערות. אלה יפורסמו, ברשותכם, במדור "קוראים כותבים". כמו כן, בני נוער הכותבים ומציירים, מוזמנים לשלוח אלינו מציוריהם. גם אלה יקבלו מקום מעל דפי כתב העת.

ומה בגיליון?

שירים שנכתבו על ידי נערים ונערות מכל רחבי הארץ. צעירת הכותבים היא נערה בת 11 והבוגרת הנה בת 21 אשר השתתפה כנערה בסדנא לכתובה יוצרת לבני נוער והיא מספרת על חוויותיה במסגרת הסדנא.

כמו כן, כתבה על ספרו של המשורר עודד פלד "פתח דבר", מפגש עם המשורר והמהפכן מקסים גילן, לרגל צאת ספר חדש מעזבונות שיריו, כתבה נרחבת על סדנת הכתיבה לבני נוער "שורה חדשה", מאמר מרתק על הקשר בין שירה למוסיקה, "עיצה לאנשים צעירים" אותה מנדב המשורר האמריקאי צ'רלס בוקובסקי ומדור היתולי העוסק בחריזה. ל"נדודי שירה" הצועד היום את צעדיו הראשונים בהתרגשות רבה, יש זכות קיום אך ורק אם אתם תאפשרו את קיומו.

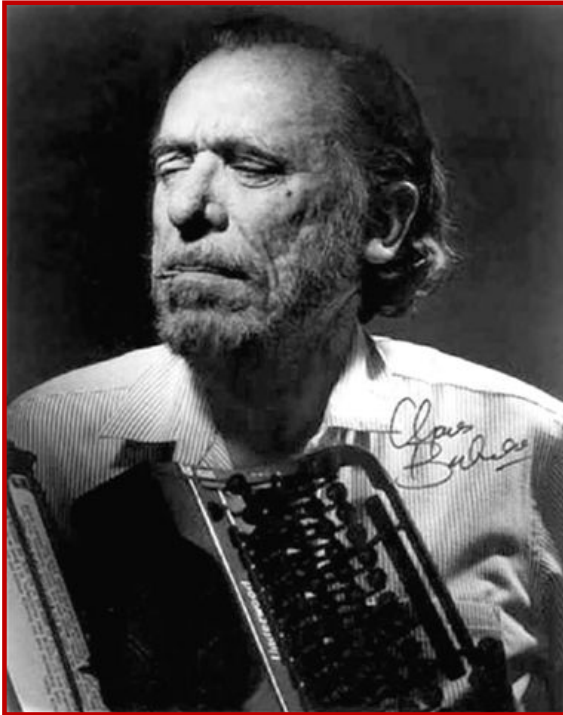
בשמי ובשם חברי למערכת, אני מאחלת לכולנו דרך צליחה וקריאה מהנה.

שרית

צ'רלס בוקובסקי עצה ידידותית לצעירים

תרגום: עודד פלד

אתם יכולים לנסע לטיבט.
לרפב על גמל.
לקרא בתנ"ך.
לצבוע נעלים בכחל.
לגדל זקן.
לסובב את העולם בסירת ניר.
ללעס רק בצד שמאל של הפה.
להתחתן עם אשה בעלת רגל אחת.
להתגלח בתער.
ולקעקע את שמכם בזרועה.
לצחצח שנים בבגזון.
לישן כל היום ולטפס על עצים בלילה.
להיות נזירים ולבלוע קליעי רובה-ציד.
לנגן בכנור מתחת למים.
לבצע רקודי בטון לאור גרות ורדים.
לרוץ למועצת העירייה.
לחיות בחבית.
לפצפץ לעצמכם את הראש בגרזן.
לשתל צבעונים בגשם.
רק אל תכתבו שירים.

צ'רלס בוקובסקי [1920-1994] נולד בגרמניה לחייל אמריקני ולאם גרמניה, והגיע לארצות-הברית בגיל שנתיים. עד גיל 35 עסק במלאכות שונות כפועל שחור, ואז החל לכתוב שירה ופרוזה. בוקובסקי היה ה"ז'אן ז'אנה" של הספרות בארצות הברית, וזכה לכינוי "מלך מנבלי-הפה של השירה האמריקנית". יצירתו באה מן הרחוב, מן הביבים, מהפרים, מחדרים בבת-מלון בפרוטה, והיא מחוספסת, ישירה, בוטה, ואוטוביוגרפית ברובה. שתייה, סקס ואלומות הם המרכיבים העיקריים ביצירתו של מי שבחר לחיות כזר ומנודה בשולי החברה. בוקובסקי היה יוצר פורה ופרסם עשרות קבצי שירה וסיפורת. בין ספרי שיריו: "בוער במים, טובע בלהבה", "אהבה היא כלב הגיהנום", "רחוב האימה ודרך הייסורים", "הימים בורחים כמו סוסי פרא בגבעות"; בין יצירות הפרוזה שלו: "מיומנו של אשמאי זקן", "סניף הדואר", "זיקפות, פליטות זרע, חשפנויות ושאר סיפורים על טירוף שגרת", "וידויי של איש מספיק מטורלל כדי לחיות בין חיות", ו"דרום של שום צפון". סיפורו "עכבר הפרים" עובד לקולנוע והוסרט.

כל סטודנט שנה א' בחוג לפסיכולוגיה יגיד לכם שהתחפושית בה אנחנו בוחרים בפורים למשל, היא אלטר-אגו ("אני עליון"). לפני שנים שלפו הקאובויים אקדחי קפצונים והאינדיאנים משחו את פניהם בצבעי מלחמה וירו חץ מקשת. אחר כך באו הנינג'ות בשחור, הסימפסונים וההאר-פוטרים. אבל מי שרוצה לזכות בפרס התחפושית המצטיינת, כדאי שיעבור על רשימת הפנטזיות של צ'רלס בוקובסקי כפי שהיא מפורטת בשיר "עיצה ידידותית לצעירים". תבחרו מה שתבחרו, רק אל תשכחו שסיפור שלו עובד לסרט "עכבר פרים", ובתחפושית זו הוא טרף אפילו את אלה שהתחפשו לחתול.

עמית מאוטנר

שיר לכותבת הצעירה

בת שתים עשרה בלבד בחוץ
בפנים מחתרת געשים שלא שערנו
מחצבה של נפצים בנקרות הלב. בחוץ
כמו משוב חולף בפנים עצבת מתעצבת למלה
בוקעת מהדהדת ראשונה ובלעדית כמו יקום
מלה כמו בריאה מלוא גופה נוקשת כמו הד
כהד ענבל דגדגני בסגור הלב היא
מגלה קולה
נקדת חן,
מגלה קולה
עם הנץ שדיה
כותבת כצורכת אכל
במבצע שמחירו המציאה
זנה עניים
בשתי עיניה הדומעות
מכל-בו קלישאות שאך פתחה.
והיא כותבת היא
רוצה לברח עברה לשכח
חלומה שיהפך למציאות. והיא אוהבת
וחוצבת להבות בעט ידה לא עוצרת רגע
ממשיכה במרדף על גלי הדף
עם הגלים בים נסחפת
ועם הזכרונות נדפת
כשלקת רוצה להתחיל מחדש
באהבה נשבעת
לא תמעד ולא תפל תמיד תצעד
קדימה לא תבל.
בת שלוש עשרה כמעט
בחוץ בפנים אשה המתגלגלת עדנים
עם סכיני הקפיץ הנשלפים אל בשרה.

אמילי דיקנסון

תרגום: הדסה שפירא-בירמן

*

מה רפים צעדיו של הזחל.
הנהו - על כף ידי.
מעולם שכלו קטיפה הוא בא
במצעד-פלוסין גודי.
מסעותיו השוקטים יצודו
מבטי הלאה, הגשמי.
כל-כלו שקוד על מעגלותיו,
מה לו ולקיומי.

ליאור רותם מתפשטת

אני שונאת שאתה מסתכל עלי מתפשטת
צופה בי במבט חושק, אני שונאת
שאתה רואה אותי נטולה,
מציידת רק בבשר
שונאת שאתה יכול לראות כל נקדת חן
כל צלקת, לדעת
מה עברתי, מה חויתי מתי עם מי.

אתה מתעקש לא לכבות את האור
יושב בכרסא הגדולה וסורק אותי
צפור פצועה
משילה את כנפי למענך
מביט
ולא אומר מלה

מלאה מעצורים
חנוקה
לא מסגלת

אני שונאת שאתה מסתכל עלי מתפשטת.

על עצמי: ליאור רותם, בוגרת קבוצת "שורה חדשה".
בת 22, סטודנטית שנה ג' למשפטים במכללת שערי
משפט. עובדת במשרד עורכי דין.
אוהבת מאוד לרקוד, לשיר ולהיות בקרבת אנשים.

רון כהן לילות לבנים

לילות לבנים אינם טריים אצלי.
צבע הלבן התיבש מזמן.
מרחתי אותו על סוסי,
אך אני עדין לא מה שאת מחפשת.

לכן אבקש רק דבר אחד:
תני לי סבה אחת לא לאהב אותך.
הראי פגם בגופך או לפחות תלעגי לי,
בבקשה.

שוב אומרת:
"מצטערת, איני אוהבת אותך"
מטפטפת טפה
על יער שלם שבוער בי.

לשמש ולכוכבים שטרם פגשתי

אני רוצה להשפיע לישן את הכוכבים
ולהעיר את השמש בנשיקה.

אני רוצה לעבר עם הכוכבים את הלילה
הראשון,
ולהיות שם כשהשמש זורחת.
רוצה להיות עם הכוכבים כשיפלו
וכשילכו בפעם הראשונה.
מחכה לשמע את מלותיהם הראשונות.

יום אחד יהיו לי שמש וכוכבים,
והם יראו לי עולם אחר.

על עצמי: רון כהן, בן 17, תושב כפר-סבא.
לומד בתיכון "גליל" במגמת מדעים. כותב
שירים מגיל 14 ומשתתף ב"שורה חדשה" מגיל 15.
מלבד שירה, כותב ושר ראפ תחת הכינוי
נמ"ש (נקודת מבט שונה). כמו-כן מתאמן
בירי אולימפי כקלע של מועדון הפועל כפר-סבא.

אורן ירמיה בראשית

בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ,
וְהָאָרֶץ הִיְתָה תֵהוֹ וּבֵהוּ וַיַּעֲגוּעִים
לְאָחִיָּה שֶׁהִפְרֵד וְהוֹשֵׁם מֵעֲלֶיהָ.

וְהָאָרֶץ בְּגַעְגוּעִיָּה נִתְבַקְּעָה לְתוֹךְ תֵהוֹם,
וַיִּתֵּן לָהּ אֱלֹהִים מִיָּמִים רַבִּים שִׁשְׁטִפּוּהָ וַיִּמְלְאוּהָ
וְהָאָרֶץ לֹא תִתְנַחֵם.
וַיִּתֵּן לָהּ אֱלֹהִים דָּשָׂא וְכָל עֵשֶׂב מִזְרִיעַ וְכָל עֵץ נוֹתֵן פְּרִי
וְהָאָרֶץ לֹא תִתְנַחֵם.
וַיִּתֵּן לָהּ אֱלֹהִים רֶמֶשׂ וּבְהֵמָה וְכָל חַיָּה לְמִינָהּ
שֶׁנִּשְׁמָוְתָן תִּרְדָּנָה אֵלֶיהָ,
וְהָאָרֶץ לֹא תִתְנַחֵם.

וַתִּשְׁחַק הָאָרֶץ בְּעַצְבָּהּ לְעַפְרָה
וַיִּקַּח אֱלֹהִים מִן הָעֶפְרָה וַיִּתֵּן לוֹ נֶפֶשׁ חַיָּה
וְלֹא הִתְנַחֵם הָעֶפְרָה עַד הַיּוֹם עַל עַל
אָחִיו אֲהוּבֹו הַחוֹלֵשׁ מֵעֲלָיו
רְחוּק וְשָׁזוּר מְאוּרוֹת.

*

פְּנִיתָר זָנַק אֶל עַל וּבִלַּע אֶת הַשָּׁמַיִם.
הַכּוֹכָבִים הִשְׁתַּחֲוּוּ לְעוֹרוֹ הַשָּׁחַר וְקָרְאוּ לוֹ לַיְלָה.
הַשֶּׁמֶשׁ נִשְׁקָה אֶת עֵינָיו וְקָרְאָה לָהּ יָרַח.
אֲנָשִׁים עַל פְּנֵי הָאָרֶץ הַבֵּיטוּ מֵעֲלֶיהָ וְאָמְרוּ:
לַיְלָה.
יָרַח.

על עצמי: אורן ירמיה, בן 18 מירושלים. כותב מזה שנתיים ועודף.
סיים את לימודיו בלידה-ה במגמות ספרות, תנ"ך ופילוסופיה. בוגר סדנת
הכתיבה של "מקום לשירה בלב העיר" ומתא"ן.
עומד להצטרף למסלול שנת שירות בעמותת "אלון".

האהבה לכתיבה היא כמו חור בשן

שמי אנה ואני בת 20, בוגרת קבוצת "שורה חדשה".
לפרנסתי אני מוכרת את נשמתי לחברה סלולארית.
בקרוב (אם ירצה השם) אתחיל להיות סטודנטית לפיזיקה ולספרות, במסלול הכתיבה הספרותית. חביבים עלי כתיבה, צילום ולעתים גם הטפת מוסר.

האהבה לכתיבה היא כמו חור בשן: מתפתחת בשקט הרבה לפני שמרגישים בה; אם מרגישים – סימן שמאוחר מדי

מניסיוני-שלי, התסמין הראשון הוא קריאה מרובה, כמעט כפייתית. אט-אט, עם כל ספר שנגמא, הכותב הפוטנציאלי לומד להעריך לא רק את הסיפור שקרא אלא גם את האופן בו הוא נכתב, ומתחיל לשנוא שגיאות כתיב ותחביר (לא יודעת מה איתכם, אבל אני יכולה להרוג את האדם שיגיד את המלה "מוותרות"). לאחר זמן מה זה מחלחל: גם כשכותבים עבודות לבית הספר מנסים להתחכם, לכתוב בסגנון הומוריסטי, לחקות דברים שקראנו; גם כשכותבים סיכומים או דו"חות אנחנו מתייחסים בכובד ראש לכל דבר שיוצא מהמקלדת, פן ניתפס עם שגיאת הקלדה או ניסוח מסורבל; ולבסוף האסימון נופל: אני אוהב/ת לכתוב. האסימון שלי נפל איפשהו באזור כתיב ח'. לא התחלתי לכתוב מיד; הרעיון של הכתיבה התגלגל במוחי לא מעט זמן, ולאט לאט אזרתי אומץ לכתוב משהו. זו לא היתה בדיוק כתיבה, אלא יותר כמו תהליך התנסות: צברתי התחלות של סיפורים קצרים. מעולם לא מצאתי המשך לאף אחד מהם, ורק צברתי עוד ועוד פסקאות ופרקים ראשונים. הלכה למעשה, הרומן שלי עם המלה הכתובה התחיל רק בכתיב ט'. אם רוצים לחפש אשמים במחדל הזה, האופציה הפשוטה ביותר תהיה להצביע על בחור שהיה בסביבה; הרי כל כך הרבה בני נוער אוהבים להשתפך על גבי הדף במגוון חרוזים ומטאפורות כשיש מישהו שיצית את ההשראה. כך גם אני התחלתי.

הזדקקתי למשהו מעבר למשפטים ישרים כדי לתאר את הרגשות. הייתי מוכרחה לבטא את עצמי. נהניתי מהפעולה הפשוטה של העברת התחושות אל הדף הרבה לפני שחשבתי שיכול להיות לזה ערך אמנותי כלשהו, הרבה לפני שחשבתי שיהיה מי שיקרא, ואפילו – אוי לאוזניים השומעות – יעריך.

לא כתבתי סיפורים, כי העניין פה לא היה עלילות וגיבורים, אלא אני; שירה היא ז'אנר אגוצנטרי למדי.

קל בצורה מרגיזה להתחיל לכתוב כשיש משהו מוגדר שרוצים להוציא החוצה. בהתחלה זה לא ממש שנה לי איך כתבתי, אלא מה כתבתי. התחלתי לקרוא מעט שירה וחשבתי שגיליתי פלא חדש – אבל הכתיבה שלי עמדה במקום. בלי אפשרות לדבר על שירה, בלי להתעמק בכתיבה או פשוט לשתף עוד אנשים בשירים שלי, לא יכולתי להתקדם או להתפתח. ובל נשכח עוד דבר חשוב: אמנים הם לרוב יצורים מונעי-אגו, שצריכים קהל סביבם ללא הרף. קהילות אינטרנטיות לא סיפקו את הצורך הזה אלא בעיקר נראו לי כמו סחר-מכר במילים, וחיפשתי קהילות אנושיות. כך הגעתי לקבוצת "שורה חדשה". נתקלתי בה בעלון פרסומי של עיריית כפר סבא. די סקרנה אותי הקבוצה הזו, שפנתה ל"בני נוער שוחרים המלה הכתובה". אחרי חצי שנה של היסוסים אזרתי אומץ ובאתי לאחת הפגישות.

זו היתה חוויה מעט מוזרה: לשבת על הדשא, לקרוא שירים, לדבר עליהם, לכתוב משהו, לקרוא אותו בפני הקבוצה, לשמוע עליו מגוון דעות ולהשמיע דעות על שירים של אחרים. לא הייתי רגילה להיחשפות הזו, אבל זה מצא חן בעיניי. המשכתי לבוא. מפגישה לפגישה הרגשתי שמתגלה לי פן אחר בכתיבה: לא עוד השתפכות עצמית אל הדף. לכתיבה הזו יש מטרה, היא נוגעת באנשים אחרים ואינה נוצרת כלאחר יד.

פתאום, כשראיתי איך עורכים שירים, כשלנגד עיני השראה של רגע הפכה להיות משהו שמדבר אל מי שקורא, הבנתי איך שיר עובר טרנספורמציה מפורקן נפשי לאמנות. התהליך הזה הפיל אצלי אסימון נוסף: זהו ההבדל בין שירה כתחביב לשירה כדרך, הרגל, חלק מהאישיות.

כמישהי שעד אז כתבה רק לעצמה, היה לי מאד קשה להתחיל לכתוב החוצה, ויותר קשה היה לשתף אחרים בדברים שכתבתי. לקח לי משהו כמו 5 פגישות עד שקראתי שיר שלי, וגם אז הודעתי (מראש!) שאיני רוצה לדבר עליו. אבל התגובות הטובות עודדו אותי ונתנו לי בטחון: כשקבוצת הכתיבה מזכירה לעתים קבוצת תמיכה, לא כל כך מפחיד לקרוא שירים, אישיים ככל שיהיו.

האמת היא שזה לא קל להיפתח בשירים ולהמשיך לשאוף להגיע לאנשים. מידת הפגיעות היא עצומה: מצד אחד, מדובר פה באמנות לכל דבר, ואין אמנות ללא קהל. מצד שני, איך אפשר להפוך את השירים שכתבתי לנחלת הכלל, להציג אותם בפני איזה קהל לא מוגדר, ועוד להסתכן בבוז?

כשהשאלה הזאת עולה, מתחולל בתוכי מאבק בין האקסהיביציוניזם לבין המבוכה, והמנצח גוזר את דינו של השיר – לפרסום או לגניזה.

לכתוב זה מפחיד, חושפני, מביך ולפעמים גם כואב. אם יש באזור "חממה" בה אפשר יהיה להתנסות בסגנונות כתיבה שונים, לקבל ביקורת בונה (גם אם כתבנו שטויות גמורות), להבין ולבקר אחרים, ובעיקר לקבל חיזוקים ולצבור בטחון – הדבר יקל מאד על הכותב כשירצה להמשיך הלאה, לחשוף את השירה גם במקומות אחרים. שירה היא אמנות מפחידה למדי משום שהיא אישית מאד. כשלמדתי לאהוב את כתיבתי ובו זמנית להסתכל עליה בעין בוחנת, הפכתי להיות מודעת לעצמי ובטוחה ביכולותיי, ולמדתי ביקורת עצמית מהי.

אך לא הכל עבר בצורה קלה. מספר תובנות וגילויים כואבים היו בתהליך הזה. הראשון הוא, איך לא, הידיעה שבשביל השראה צריך לעבוד, ולא לשבת ולהמתין למוזות הבוגדניות. יצירה היא תוצר של עבודה – בין אם מנטלית (ריכוז והתבוננות) ובין אם מעשית (תרגילי כתיבה, קריאה וניתוח של שירים). אולי מדי פעם תבוא איזו מוזה לבקר, אבל אם לא יודעים לנתב את הרעיון לכיוון מעשי – מה חבל.

הגילוי הזה הולך יד ביד עם הגילוי השני – הידיעה ששיר לא צץ על הדף במקרה, אלא מהווה תוצאה של ישיבה, חשיבה ועריכה. נכון שלפעמים יש הברקות שאין חשק לגעת ולו באות אחת מהן, אבל לרוב זה לא כך. הקטע שעל הדף לא יהיה שיר של ממש עד שלא ייבחן תחת זכוכית מגדלת ויימצא "אחיד", ללא סדקים פנימיים או מסרים סותרים. לא תמיד צריך לערוך ולקצץ את השיר למוות, אבל כן צריך לבחון אותו היטב ולשאול את עצמנו "האם זה מה שרציתי לומר פה", שוב ושוב, עד שנוכל לומר לעצמנו בלב שלם "כן".

דבר נוסף שגיליתי הוא שלמרות הפיתוי, זה בלתי אפשרי להגדיר שירה "טובה", "איכותית" או חלילה "נכונה" – פשוט כי אין פה חוקים, והניסיון למצוא כאלה עלול להסתכם ביומרות בלתי מוצדקות. אני לא אוהבת רשימות-מכולת של תכונות ששיר טוב צריך להכיל. אף אחד מאיתנו לא יושב וחושב "בסדר, יש לי פה 8 מתוך 11 קריטריונים, אני מקווה שאף אחד לא ישים לב שיש יותר מ-4 מטאפורות", נכון?

אך הכואב מכולם היה הגילוי שבשביל לכתוב, באמת לכתוב, מה שנחוץ זה ניסוי וטעייה. אף אחד לא רוצה לטעות, במיוחד לא אנשי-אגו כמו משוררים, אבל אין ברירה. יש דברים שבאים רק עם הזמן.

הכתיבה מתפתחת בד בבד עם האישיות. אמנם לא ביליתי חלק גדול מחיי בכתיבה ולא השקעתי את עצמי בכך לחלוטין – למעשה, רק ב-5 השנים האחרונות אני כותבת על בסיס קבוע (להוציא מחסומי כתיבה, חצאי שירים, שירים גרועים, עצלות או סתם שעמום) – אך עם כל אסימון שנופל אני מרגישה שהתקדמתי עוד צעד. מאז האסימון הראשון, בכתה ח', דרך כל האסימונים של "שורה חדשה" (ועוד אחד קטן של "מתא"ן", שנשמע כך: "לעולם אל נתנו לאיש לומר לכם מהי כתיבה טובה"), ועד לאסימונים האחרונים שנפלו כשניסיתי

לצאת ממחסומי כתיבה מרגיזים, אני יכולה לראות שהיתה התקדמות רבה, למרות שאין לי ספק שהדרך עוד ארוכה. הכתיבה שלי אמנם עדיין אגוצנטרית, אך למדתי לכתוב החוצה ולשלב בין ה"מה" ל"איך", ובעיקר למדתי להיחשף; אני לא יודעת מהו הדבר שיכול להפוך את השיר שלי לטוב, אבל כשאני קוראת את השיר ומרגישה שהמסר עבר בצורה הנכונה, אני מרוצה מהתוצאה, תהיה אשר תהיה.

אם נחזור לרגע למטאפורה של החור בשן, אפשר לומר שאני נמצאת בשלב טיפול השורש; המצב עוד לא קטסטרופאלי (טרם נעלתי את עצמי בבית וכפיתי על עצמי שגרה של שיר ליום), אבל אי אפשר להתעלם מההשלכות, למרות שלא ניתן כבר לעשות דבר חוץ מלמזער נזקים. אני משתדלת להתגבר על העצלות ולכתוב כמה שיותר, מנסה להכיר משוררים וסגנונות נוספים, ומאזנת ללא הרף את הכתיבה האסוציאטיבית עם העריכה המדויקת והמודעת לעצמה. לפעמים זו עבודת נמלים מתסכלת, אבל התוצאה תמיד שווה את זה, ולו רק בתור התנסות; והעיקר: למדתי להאמין בכתיבה שלי. גם אם הספר שאוציא מתישהו ייכשל בטורי הביקורת, אני יודעת שאמשיך לכתוב, ויהי מה.

עדיין קשה לי לקרוא לעצמי "משוררת" – כרגע זה נשמע לי יהיר במקצת – אך אין ספק שאני חותרת לשם, בהנחה שהחשק לכתוב יישאר במקומו, ועמו גם החשק לצאת החוצה ולגעת באנשים.

נרקיסיזם

אני חושבת שיש לי כל זכות להיות מאשרת: הגוף הזה במראה. האור הזה שנופל על הלבו המתעגל, כאלו עורי הוא זה הלוטף את האויר; אני רוויה. אני מעקצצת, אני לחלוטין בחיים.

דמות תחת דמות, פתוס תמורת פתוס: אותו עוד שרציתי לקלף מעצמי בלהט של שנאה בלתי מתפשרת, כעת מרפד את הבשר ומאהיב אותו על עצמו.

יד חובקת יד חובקת צואר ולחי אצבעות מימנות חולפות ושולפות פגמים ומלטפות אותם כמו היו גורי חתולים עזובים - סימן אחרון לאנושיות תחת צפוי האפידרמיס האחיד הזה. (נקדות ציון: איני אוהבת אותן, אך אני אוהבת את מקומן עלי.

וראו: החזה שלי לא משלם כלל; אלו הנה, לא הייתי אוהבת אותו כך. אולי רק מעריצה)

מול מראה נצבת ובוהה: אור נשפך על עור צורות עגלות חסרות פשר מתהוות באויר מפגינות עצמן בפני, רומזות משהו נשכח. נדמה לי שמשוהו צומח בי ונפקח

וזה צומח וקמל בי ללא הרף: אין חדש תחת השמש. גם לא תחת מנורות חשמל.

על "שורה חדשה"

"שורה חדשה" היא קבוצת בני-נוער כותבים תושבי כפר-סבא, הוד-השרון והסביבה, הפועלת בהנחיית מזה שש שנים במרכז הנוער העירוני כפר-סבא, בתמיכתה ותחת חסותה של עריית כפר-סבא. דמי החברות בקבוצה הם סמליים בלבד (בכוונה אינני אומר עלות הסדנאות, ועל הבדל זה אעמוד מיד).

הקבוצה עוסקת בכתיבה-יוצרת לסוגיה; חברי הקבוצה עוברים בהנחיה שלי סדנאות כתיבה חווייתיות בשירה, נחשפים לרזי השפה העברית וליופייה, רוכשים כלים לכתיבת שירה ובכלל לתקשורת מיטבית באמצעות המלה הכתובה. הקבוצה מתאימה גם לכותבי הפרוזה שבשורותיה, שכן היא מפתחת מודעות לדקויות השפה והתחביר, ומעודדת את הלשון הפיגורטיבית שהיא, כמובן, גם

נחלת הסיפורת הטובה. קבוצת "שורה חדשה" מהווה משפחה ובית-טיפוחים לצעירים שהמילה הכתובה היא "שפת קודש" עבורם לביטוי רגשותיהם ומחשבותיהם, נערים ונערות שיש להם מה לומר, המבקשים "לצאת מהמגירה" ולהשמיע את קולם הייחודי (גם אם לא מודים בכך בתחילה).

הסדנאות בנויות על דינאמיקה בין חבריה, על שיתוף בחומרים הפרטיים שלהם, הקשבה למשתתפים האחרים ועל נתינת משוב ופידבקים על יצירותיהם או הצעות עריכה. בנוסף לסדנאות השונות, שתכליתן רכישת מיומנויות כתיבה ויצירת גירוים לכתיבה ואקוסיסטמה נוחה לכתיבה, ישנן גם סדנאות נושאות שונות שפיתחתי על-פי הלך-הרוח ו"דרישות" חברי הקבוצה (למשל על מונחים מופשטים כגון: זמן, גוף ונפש, גורל או על מונחים קונקרטיים כגון אבן, מים, הבגד עושה את האדם וכו'). גם סדנאות-דיון אלה מלוות תמיד בתרגילי כתיבה הקשורים לחומרים שהנושא האמור הציף אותם.

כיוון שאני בא מתחום משחק התיאטרון אינני מזניח את הצד הפרפורמטיבי של השיר, והסדנאות "נגועות" גם בהתמודדות המשתתפים.

חשוב לציין, כי "שורה חדשה" היא איננה על תקן חוג שנתי או קורס כתיבה בעל סך סדנאות קצובות, כנראה פה ושם, אלא היא פורמט ייחודי שהתחיל לתומו בעבר וצמח ופותח לצורתו הנוכחית, צורה שלדעתי אין כדוגמתה בארץ, ואולי אף בעולם כולו. משום-מה גם היה לי קשה לנסות לשחזר צורה שכזאת במקומות אחרים. ל"שורה חדשה" אין ראשית ואחרית, ומפגישה נמשכים ללא הפסק (כל עוד אני נוטל אחריות על הקבוצה), החברים בה רשאים לבחור כראותם אם להצטרף לקבוצה ורשאים לבחור אם לפרוש ומתי. דם חדש תמיד זורם בעורקינו. לרוב, אלו אשר מתחברים לסטנדרטים ולתוכן סדנאות המוכתבים על-ידי, נשארים בקבוצה אורח-קבע עד אשר הצבא חוטף אותם לידיו.

וגם אז הנתק שלהם אינו סופי בהכרח; רבים ממשיכים לבוא "על מדים" בחופשות ובזמנם הפנוי. גם הסטודנטים שבין בוגרי הקבוצה לא מדירים כליל את רגלם מהקבוצה.

על-מנת לשבור את הבדידות הטבעית השורה על הכותב הצעיר, הנעדר לעיתים רבות את המסגרת הקבועה של הכתיבה (שבלעדיה הוא עלול להפסיק לכתוב או להיוותר נעול במגרת חובבים), לא די בעיניי רק ביצירת החממה האינטימית שלנו, אלא נכונה גם היציאה החוצה מן האינקובציה והיניקה הפרטית (או לחילופין - הכנסת החוץ אל קרבנו).

על-כן "שורה חדשה" מארחת לפרקים משוררים וותיקים וצעירים שונים, המביאים לה זווית אישית לגבי הספרות והכתיבה, מציגים את הפואטיקה האישית שלהם וקושרים אותה אל הביוגרפיה שלהם, ולבסוף עונים על שאלות המשתתפים. בין המשוררים שהתארחו ב"מפגש עם משורר": יעקב ברזילי, ליאור שטרנברג, גלעד מאירי, אירנה גרוסמן, שחר מריו. "שורה חדשה", כאמור, איננה סדנאות בלבד. לא בכדי הוגדרנו עם הזמן בחוברת הפרסום של דוברת העירייה כ"קבוצת מנהיגות". כחלק מחזון "קבוצת המנהיגות" אנו יוצאים אל הקהילה, בוקעים לציבור, ומקיימים אירועים חברתיים שונים:

למשל, קיימנו תערוכת שירים בלב קניון ערים בכפר-סבא לזכרה של נועה אורבך, נערה שנרצחה בפיגוע תופת בעיר. שירים נבחרים, הקשורים באופן זה או אחר לנושא השכול והתקווה, הוצגו על כני-ציור, מודפסים באופן מכובד ומודבקים על קאפות. התערוכה התקיימה נוכחות בני משפחתה של נועה אורבך, סגן-ראש-העיר של כפ"ס, המשורר רוני סומק, וכמובן עוברי-אורח תמימים. אותם שירים הועלו בזמנו לאתר המקוון "ליטרטורה".

וגם: אחת לשנה בשבוע הספר העברי "שורה חדשה" לא יכולה לשלא ליטול חלק: בפעם הראשונה הוצאנו אלבום שירים של חברי הקבוצה וקיבלנו דוכן בינות דוכני ההוצאות-לאור השונות, אבל משראינו כי רעיון זה לא היה אטרקטיבי במיוחד - התחלנו בשנים שיבואו לחלק סטיקרים ובהם משפטי שירה קצרים וחזקים, ופעם חילקנו עוגיות מזל שבהן טמונים היו קטעי שירה. זה היה מוצלח במיוחד.

אחת לתשעה חודשים, כמו בהיריון תקין, אנחנו מקיימים ערב קריאת שירה פתוח לכלל בני הנוער מכפר-סבא ומהסביבה. כל ערב קיבל שם מיוחד משלו; "עט נעורים", "שירים בכריכה רכה", "רגע לפני שמחשיך", "נשימה אחרונה של חורף".

הערב האחרון לקריאת שירה לנוער התקיים ב-07/06/17 באולם של מרכז הנוער העירוני כפר-סבא, ערב שקראנו לו "נדודי שירה". גם הפעם, כמדי שנה, ערב מן הסוג הזה הסתבר כהצלחה גדולה: באווירת בית-קפה נינוחה ונעימה ועל כיבוד קל, קראו משיריהם כעשרים בני-נוער, חלקם שרו וניגנו שירים מולחנים פרי-עטם או יצירות של אחרים. את הערב הנחו בן ובת, חברי קבוצת "שורה חדשה". באירוע שכזה, הקשור לשירה, שדומה על-פניו כי אין לו ביקוש רב בעולם האטרקציות של ימינו, נכחו בעליל כמאה וחמישים בני-נוער ואורחים אחרים, ביניהם המשורר הכפר-סבאי יעקב ברזילאי, שכיבד בנוכחותו את דור הכותבים הצעיר. היו נערים ונערות שקראו את שיריהם וחשפו את לבם זו הפעם הראשונה

בחייהם, ובכך ניכרת אחת מחשיבויותיו העיקריות של האירוע. התרגשתי לראות את צעיר הקבוצה שלנו, תלמיד כיתה ח' שזה עתה הצטרף בחשש לשורתנו, עומד על הבמה וקורא משיריו, ידיו הבתולות מחזיקות בדף וגרונו עוד לא מאמין... בערב זה נכחו, כמובן, גם בוגרי "שורה חדשה" רבים, שהאירוע המיוחד הזה היווה עבורם מעין "מפגש מחזור" ובמה נוספת להזכיר את קולם. קריאת השירים לוותה הפעם באנתולוגיית שירים סדורה ונאה שהוצאה במיוחד עבור הערב אחת מחברות "שורה חדשה" הבוגרות.

היום, למרות שאינני גר עוד בכפר-סבא ולמרות העיסוקים הסוחפים האחרים, אני עדיין מחזיק את הקבוצה הזאת כמו פוחד לאבד אותה, ותמיד מגיעים בני-נוער חדשים ששווים את מעט המאמץ.

ערב קריאת שירה במרכז הנוער העירוני

בני נוער כותבים יעלו ביום ראשון הקרוב במרכז הנוער העירוני ערב קריאת שירה

לתקשורת באמצעות המלה הכתובה. קבוצת "שורה חדשה" מהווה משפחה ובית לצעירים, שיש להם מה לומר והמבטאים זאת באמצעות הכתיבה, המבקשים "לצאת מהמגירה", להשמיע את קולם. חלק מחזון הקבוצה הוא לשבור את הבדידות הטבעית שחווה הכותב הצעיר, וזאת על ידי יציאה לקהילה. לערב קריאת שירה לנוער צפויים להגיע כ- 200 בני-נוער העוסקים בתחום הכתיבה. כמו-כן ישתתפו בערב זה בני-נוער נוספים המנגנים ושרים.

לשבור את הבדידות ולצאת לקהילה. קבוצת "שורה חדשה" באחד הערבים שארגנו

ביום ראשון, 17 ביוני בשעה 19:00 יתקיים במרכז הנוער העירוני ערב קריאת שירה לנוער. "שורה חדשה" היא קבוצת בני-נוער כותבים תושבי כפר-סבא, הודו-השרון והסביבה, שפועלת כבר שש שנים במרכז הנוער העירוני כפר סבא, בהנחייתו של המשורר עמית מאוטנר. הקבוצה עצמה עוסקת בכתיבה יוצרת לסוגיה; חברי הקבוצה עוברים סדנאות כתיבה חוייתיות בשירה ובפרוזה, נחשפים למלה הכתובה, נפגשים עם משוררים ורוכשים כלים

תערוכת שירים לזכרה של נועה אורבך, ז"ל

"שורה חדשה" קבוצת כותבים צעירים חושבי ככר-סבא הקדישה את תערוכת השירים שלה בקניון "ערים" לזכרה של נועה אורבך, ז"ל

עירי אוזיון עם חברותיהם הצעירים צילום: צילילה שפיר

"התערוכה משקפת העברת מסרים של בני נוער נכסיואת טריפת של ימינו, ויחד עם זאת, כוללת בתוכה את הריגמטיקה של החיים הממשיכים", כך אמר ברוביו סגן ראש העיר יעקב אוזיון בתיחת תערוכת השירים של כותבים צעירים, "שורה חדשה", שהתקיימה ביום האחרון של שבוע הספר העברי בקניון "ערים". בני הנוער בחרו להקדיש את התערוכה לזכרה של נועה אורבך, ז"ל, שנרצחה בפרגוע בכפר-סבא ולקיים אותה דווקא בקניון ככר-סבא-ראנץ תקופה ארוכה. הוריה ובני משפחתה של נועה כיבדו כנבחותם את שתיחת התערוכה והמשורר רוני סומק נשא דברים וברך על היוזמה היצירתית של הכותבים החדשים והקריא משיריו.

מחדשים את השורות ב"שורה חדשה"

כרויקט שהקים עמית מאומר בן ה-24 קבוצת כותבים צעירים, ששמה "שורה חדשה", עוסק בכתיבה יוצרת, בארגון ערבי שירה ובקידום אוכלוסיות שונות למילה הכתובה. הקבוצה פתחה לקליטת בני נוער

מאומר. מנחה "שורה חדשה"

היוצרים הצעירים מפרי עטם, ונערך ערב שירה פתוח באכסדרת הובל התרבות שנקרא "דגע לפני שמחשיר", בשבוע הספר השנה, קיימו אירוע גרול לזכרה של נועה אורבך, שברצחה כפיגוע טרור, ובו הציגו "תעודת שירים" בחלונות הראווה כקניון, בחמת קניון "ערים".

כמו ערבו פרויקט תזי שנתי של הונכות אישית, שנקרא "קריאה בכיף", בשיתוף עם ספריית הילדים בבית-ספרי, שבו הכריז הקבוצה נפגשו עם ילדים בעלי קשיי למידה, וניסו לחבק עליהם את המילה הכתובה, ולקרוב אליה.

"שורה חדשה" פתחה לקלוט בני נוער בכיתת ט'-י"ב, האוהבים כתיבה, ומעוניינים להצטרף.

צלילה שפר

מאומרי הקטמה של "שורה חדשה", קבוצת הכותבים הצעירה שהוקמה בכפר-סבא לפני כשנתיים, עומד מנחה הקבוצה, עמית מאומר (24), סטודנט לספרות כללית ול פ י ל ו ס ו פ י ה באוניברסיטת תל-אביב. הוא הגה את הרעיון להקמת הקבוצה, לאחר שהשתחרר מהצבא, בו שירת במסלול נח"ל, וחמש עבודות. מרגמה לא יצאה מזה, אבל משתו חשוב

לנשמה בוראית. "מא שאני זוכר את עצמי אני כותב שירים", מספר עמית, "בכנרותי עסקתי בחינוך בלתי פורמלי. הייתי קוטינגר בתנועת הנוער העובד והלומד, ועברתי גם סדנאות בבית-הספר ובהליקון (עמותת לקידום השירה בישראל). כל המסע הזה הוליד בתוכי את הרעיון להקים את "שורה חדשה". פניתי לניר שריג, מנהל המחלקה לנוער ולאודיעים בעיריית כפר-סבא, וקיבלתי את ברכתו. הוא הפנה אותי לשריף שיפר, מנהלת מרכז הנוער, והם הקצו לנו מקום כדי שישם גובל להופיטס, לעבוד וליצור, כמוכן בהתנדבות".

הקבוצה נפגשת פעם בשבוע, ומאז הוציאה לפועל כמה פרויקטים יפים. בשבוע הספר העברי בשנה שעברה, הוציאו "אלבום שירים" שבו הציגו

שירים בכריכה רכה ערב קריאת שירה

כניסה חופשית. כיבוד קל יוגש במקום.

ויסלבה שימבורסקה

אחדים אוהבים שירה

תרגום מפולנית: רפי ויכרט

אחדים -

זאת אומרת שלא כלם.
אפלו לא הרב אלא המעוט.
בלוי להביא בחשבון את בתי הספר, ששם מכרחים,
ואת המשוררים עצמם,
אנשים אלה הם שנים לאף.

אוהבים -

אך אפשר לאהב גם מרק עוף עם אטריות
אוהבים גם מחמאות וצבע תכלת,
אוהבים צעירי ישרון,
אוהבים לעמד על שלהם,
אוהבים ללטף כלב.

שירה -

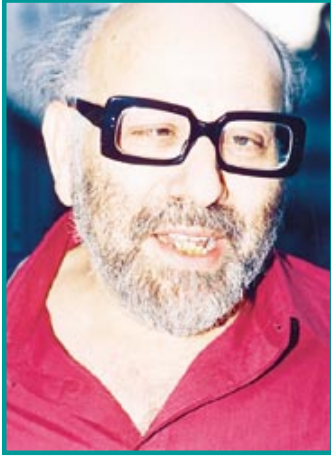
אבל מה זאת בעצם שירה.
לא אחת נתנה לך
תשובה רעועה.
ואני אינני יודעת ואינני יודעת ונאחזת בזה
כבמעקה גואל.

מתוך: "סוף והתחלה", הוצאת "גוונים - טרקלין"

מקסים גילן - מפגש עם משורר ותקופה

שרית שץ

מקסים גילן הלך לעולמו בגיל 74, בתל-אביב, ב-2.4.2005. בניגוד לחייו מלאי התהפוכות ונוכחותו הבולטת בנוף התרבותי הישראלי, הלך לעולמו גילן בשקט ובקול דממה דקה כשהוא כמעט חסר-כל, שנה בלבד לאחר זכייתו בפרס ראש-הממשלה. אישיות יוצאת דופן וססגונית היה גילן, הן בתפיסותיו הפוליטיות-חברתיות-אמנותיות והן בדרכו כמשורר וסופר. ניסיונות להגדירו יחטאו לאיש שהיה אמן, פובליציסט, מהפכן, הרפתקן, בוהמיין, אוהב נשים ומדע בדיוני, אנרכיסט ולוחם חופש, שקרא תגר על תרבות ה"זרם המרכזי". במהלך חייו הוצא גילן בשל פעילותיו אל מחוץ לחוק. לקראת סוף חייו חיבקה החברה הישראלית את ה"בן האובד" בהעניקה לו את ההכרה היוקרתית והמשמעותית ביותר - פרס ראש-הממשלה. סיפורו של מקסים גילן הוא גם סיפורה של תקופה בחיי המדינה, של השירה ויחסיה עם התרבות והחברה הישראלית.

מקסים גילן נולד ב-1931 בעיר ליל שבצרפת, בשם מקסים גולדהירש, לאב עשיר שירד מנכסיו, התעשר שוב ונסע לברצלונה שבספרד. שם פגש האב את אמו של מקסים. המשפחה השתקעה בקטלוניה ואביו התקדם ומילא תפקידים פוליטיים בכירים בספרד הרפובליקנית. בעת ילדותו של גילן פרצה מלחמת האזרחים בספרד ובהיותו בן 8 נלכד אביו, שהיה סגן שר הביטחון בממשלת קטלוניה המורדת. בהוראת משטרו של פרנקו נדון למוות. גילן עלה עם אמו ואחותו לישראל ב-1944, בהיותו בן 14. תחילה השתכנה המשפחה במחנה עתלית ולאחר מכן עברה לשכונת התקווה בתל אביב. בשל מחלה שפקדה את אמו, נאלץ מקסים גילן לעזוב את לימודיו ולסייע בפרנסת המשפחה בשורה של עבודות כפיים. עם הזמן החל לכתוב ולהיות פעיל פוליטי. הוא גיבש אידאולוגיה לאומנית-כנענית, הצטרף ל"לח"י

ולחם בשורות הארגון במהלך מלחמת השחרור. לאחר פיזור המחתרות על ידי בן גוריון, השתתף בהקמתם של כמה ארגונים סמויים ששמו להם למטרה להפיל את המשטר של מפא"י. בגין פעילותו החתרנית נכלא בפעם הראשונה. בכלא עבר גילן מהפך רעיוני, לאחר שהיה עד לאירוע בו סוהר יהודי ניצול שואה, מענה אסיר ערבי. הוא הצטרף אל מחנה השמאל הלא-ציוני והקדיש את חייו למאבק במשטר. בשלהי שנות החמישים, נכלא שוב לזמן מה לאחר שנחשד, לשווא, במעורבות ברציחתו של ישראל קסטנר. בשנות ה-60 המוקדמות השתייך מקסים גילן לקבוצת המשוררים ואנשי הספרות האוונגרדיים שהובילו את הזרם האנטי-אלתרמני בשירה העברית. החבורה הספרותית "לקראת" ניסתה לחולל מהפך ספרותי ותרבותי כנגד ההגמוניה של שירת "המניפסטים" השקולה והמחורזת. על חבורה זו נמנו בין היתר: נתן זך, יהודה עמיחי, משה בן-שאול, משה בן-דור ורבים אחרים. בעקבות כך ייסד גילן את כתב העת "קילטרטן", אשר שמו נלקח משירו של המשורר וויליאם באטלר ייטס "טייס אירי צופה מותו". עמו עשו במלאכה מאיר ויזלטיר, יאיר הורוביץ, יוסף מונדי ויונה וולך בשירה הראשונים (אותה גילה גילן שאהב מאוד לגלות כשרונות צעירים) ורבים אחרים.

שירו הראשון של גילן התפרסם בעברית ב-1952 בקובץ קטן של משוררים צעירים ובלתי ידועים אז- נתן זך משה דור ואריה סיוון. ספר שיריו הראשון, "גדר פרוצה", פורסם ב-1957.

בספר זה קבע גילן את המוטיבים העיקריים ביצירתו: שירת אהבה אישית, ובכלל זה שירה ארוטית, המשולבת בשירה פוליטית נוקבת.

קָרָא לִי בְרִיוֹן. נוֹלַדְתִּי בְּהָרֵי יְהוּדָה ..
לְרַגְלֵי שְׁקֵעָה הַשְּׁמֶשׁ, אֲדַמָּה
הַיִּיתִי קָטָן כְּשֶׁאָבִי גֹעַ
בְּלֵב הַהַמְלָה!
אֲמִי זָנְתָה עִם זָר. אָחִי בָרַח
אֶל קֶרֶת סְמוּכָה. דוֹדִי - שׁוֹעֵל
אָטֵם אֲזַנָּיו שְׁחֹט - אֵךְ לֹא רָצַח.
לְחַיּוֹת לֹא קֵל.

מתוך הפתיח לקובץ השירים "מיפוי", 1957

מרבית ספריו - "חומות יריחו", "שהד", "מטח" - יצאו לאור בשנות החמישים והשישים, בהן נחשב כמשורר פורץ דרך. גילן אשר הקדים את זמנו, ביטא ביצירתו את הרעיון כי קיומו של היישוב העברי הלאומי יובטח רק על ידי השתלבות במרחב המזרח-תיכוני. עקרונות דומים ביטא גילן גם בפעילותו הפוליטית והעיתונאית.

לפרנסתו תרגם גילן מאנגלית ספרות ארוטית תחת השם ג. קסים ושמות עט נוספים ועבד כעורך משנה בשבועון "העולם הזה" שעורכו היה אורי אבנרי. לימים ייסד גילן בשיתוף עם שמואל מור את כתב העת האירוטי "בול", שניסה להתחרות ב"העולם הזה".

בשנת 1966 עבר גילן על חוקי הצנזורה הצבאית בחשיפת הפרשה שנודעה בשם "פרשת בן ברקה", כאשר פרסם ידיעה ששירותי הביטחון הישראליים השתתפו ברציחתו של לוחם החופש המרוקני מהדי בן ברקה (ידיעה שהתבררה בדיעבד כידיעת-אמת). על כך נדון מקסים גילן לתקופת מאסר שלישית. הוא נדון לשנת מאסר, אך קיבל חנינה לאחר 135 ימי מאסר. הגבלה זו של ישראל על חופש הביטוי והעיתונות נפוצה ברחבי העולם והתארגנה עצומה בארץ ובעולם לשחרורם של מור ושל גילן, שעליה חתמו בין היתר ברטרנד ראסל וז'אן פול סארטר. מאסרו זה הניב את מחזור השירים "ארבעה שירי כלא" ובו שיר המוקדש למהדי בן ברקה.

גילן לא פסק אף לרגע לשלב את פעילותו הספרותית עם זו הפוליטית. לאחר מלחמת ששת הימים גברה התנגדותו למתרחש בישראל. הוא התריע בשיריו מפני העתיד לקרות בחברה הישראלית ובאזור בעקבות הכיבוש. ב-1969 היגר לצרפת. גילן התייחס להגירתו לצרפת כאל גלות פוליטית. הוא התכוון לשהות בחו"ל מספר שנים, אך זו התארכה ליותר משני עשורים (23 שנה). בצרפת ייסד את העיתונים "למרחב" ו-"Israel and Palestine", בהם נתן ביטוי לרעיונותיו הרדיקליים מתוך מטרה ליצור גשר בין הישראלים והפלשתינאים. אלה מומנו על ידי ד"ר נחום גולדמן, מי שהיה בזמנו נשיא ההסתדרות הציונית העולמית.

מקסים גילן היה הישראלי הראשון שנפגש עם פלשתינאים ומנהיגי אש"ף, כאשר החוק עדיין אסר זאת. עם יאסר עראפת נפגש כ-40 פעם במאמציו לתרום לסיום הסכסוך הערבי-ישראלי. חלק חשוב בפעילותו של גילן בשנים אלה היה יסוד "ארגון השלום היהודי הבינלאומי", אש"י"ב (International Jewish Peace Union - IJPU) שחתר להקים מסגרת לשיתוף פעולה של ארגונים יהודיים בכל רחבי העולם המתנגדים למדיניות ממשלת ישראל. בעקבות פעילותו הפוליטית בה האמין בכל נימי נפשו, חשש לשוב לישראל ולא מן הנמנע כי בתקופה זו היה נתון לתשומת לב מתמדת תחת עיניהם הבוחנות של שירותי הביטחון הישראליים.

יחסו של גילן לישראל היה כמו יחס אל אהובה בוגדנית הגורמת לאהוב עגמת נפש. בשיריו נתן ביטוי ליחסו הדו-ערכי לישראל, לעתים במילים קשות ונוקבות:

אם מִסְרֵב אָנִי לְשֵׂאת אוֹתָךְ, אֶרְצִי,
כֵּלֵת חֵן, אֶשֶׁת נְעוּרֵי
זֶה לֹא בְּגִלְל יִפְיֵךְ שְׂדֵעֶךְ
וְלֹא בְּגִלְל לִבְךָ שֶׁשָּׂכַח
וְאִף לֹא בְּנִיךְ שֶׁסָּרַח
וְגִבּוֹרֶיךָ שֶׁהִפְכוּ רוּעֵי זִנּוּת וְרוּעֵי עֲבָדִים...

מתוך "מיפוי", 1993, הוצאת "אופיר"

למרות תחושותיו הקשות, שאף מקסים גילן לשוב לארץ. רצון זה גבר בו לקראת סוף שנות השמונים. חזרתו ארצה בשנת 1993, התאפשרה הודות לתמיכה של חברים, שתדלנותם של סופרים ומשוררים כמו נתן זך, יורם קניוק, יגאל תומרקין ואחרים, אצל כוחות הביטחון והתערבותה של שרת החינוך דאז, שולמית אלוני.

כשנתיים לפני מותו מכר גילן את דירתו בפאריס, העניק את הארכיון שלו לאוניברסיטת בן גוריון וקבע את משכנו סופית בישראל. בסוף חייו החל מצבו הכספי להדרדר וכך גם ראייתו. הוא הגיש מועמדות וקיבל את פרס ראש הממשלה לספרות, שאת כספיו התעתד להשקיע במאבקו הפוליטי והספרותי.

ביום שבת, 2 באפריל 2005, נפטר מקסים גילן בפתאומיות בביתו בתל אביב. הוא הובא למנוחות בקיבוץ עינת בלוויה חילונית, שבה נטלו חלק סופרים, משוררים, עיתונאים וחברי כנסת. מעל קברו נקראו שני מברקי הספד מטעם הרשות הפלסטינית.

"מקסים היה מעין איש עקרונות. אדם שדגל בחברה אזרחית שוויונית", אמר עליו ידידו, המשורר יהודה עתי. "היה לו חזון מגובש לגבי המקום הזה. הוא מאוד אהב אותו, כתב עליו, נלחם עליו."

לאחרונה ראה אור הספר "בבל ושירים אפלים", בהוצאת "ינשוף", 2007. הספר כולל 20 שירים ופואמה, אותם כתב גילן בשנים האחרונות לחייו. הפואמה העוסקת באהבתו של גילן לשפה העברית, מתפרסמת לראשונה בספר זה. קובץ שירים זה הנו הקובץ השני הרואה אור מתוך עזבונו הספרותי של גילן. את הספר ערך חברו הטוב של מקסים גילן, יוסי גרנובסקי וכתב לו את המבוא.

וכך מתחילה הפואמה "בבל":

בְּרֵאשׁ הַגְּבֻעָה
נִצְבָּת אִשָּׁה
בְּשָׁנוֹת רַךְ-נְעוּרֶיהָ
נָאָה וּבָרָה.
דוֹבְרֵת הִיא
עֵבְרִית צָחָה:
שְׁפֵת-הַמְּלָכִים,
חֲמָה וְחֲדָה.

וְהִיא מְבִיטָה
לְעֵבֶר יְסוּד
הַמְּגִדֵל הַנְּבֻנָה
הַחֵד כְּקִפּוּד.
אָבֵן עַל אָבֵן
סִלַע עַל צוּק
כְּבֵד-עֵנֶק
שֶׁל טִיט וּבִטּוֹן -

לירון שהם

גאות

קח אותי מפאן
למקום שלא הפרתי
או למקום שהפרתי עד געגוע
כי הגאות בדרךכה,
הירח מושך בכחו הפסוף את דמעותי
והלילה אלם.
מי אתה בעצם?
מקום שלא הפרתי
או שבדמיוני הפרתי עד כאב,
והים גואה לחוש את צעדיך על חופו.
הירח שובר את גלי על סלעי הכרפר
ואני רק רוצה שבדרך כלשהי תאמר לי
שאולי הוא יפיל בכחו כוכב מהרקיע הסגל,
שאולי הדמעות יפילו ריס,
ואוכל לבקש משאלה.

על עצמי: לירון שהם, בת 16, נולדתי בפברואר
שנת 1991, בת בכורה. אני מתגוררת בבנימינה,
יש לי שני אחים קטנים וכלבה שאני אוהבת מאוד.
השיר הראשון שלי נכתב כשהייתי בת 11, אך
כתיבה ספרותית אמיתית קיימת אצלי כשנתיים.
אני לומדת במגמת ספרות מורחבת בבית הספר
"אורט" בבנימינה, וגם במגמת אומנות
(מעשית+תולדות) תחום נוסף בו אני מאוד
מתעניינת. אציין שאני מצוירת ושאני חניכת
תנועת הנוער העובד והלומד. הגעתי לא מזמן
לאתר "החוג לשוחרי השירה" המקסים, וכל זאת
בזכות מורתי הנהדרת לספרות.

גיא אבידן

* * *

גם אם היה סוס רוכב על אדם
וגם אם היו משתכרים ממלם
גם אם היינו רואים מהאף
וגם אם היו ירקים השמים

גם אז, הייתי שונא ללכת לבית הספר...

* * *

סבתא את לא כמו השמש...

עזבה ושוב יש חשכה
אורה לתת היא שחכה
ואז כוכב לה שוב הזכיר:
לשוב מיד ולהאיר

סבתא את לא כמו הקיץ...

נגמר החדש של הסתו
התחיל החרף עם גשמי
אבל אחרי פריחת אביב
הוא שב מצמיא אבל חביב

סבתא,

את גם לא כמו חגים
או כדור שסתם זורקים
את גם לא כמו יום ששי
וגם לא כמו יום הולדת...

כי את

לעולם לא תחזרי.

על עצמי: גיא אבידן, מתגורר בהוד השרון
בספטמבר מלאו לי 15 שנה.
אוהב לכתוב ולטפף את הגולדניית שלו (האני).
משחק טניס ואוהד את הפועל תל אביב בכדורגל.
חבר "שורה חדשה" בהדרכת עמית מאוטנר.

תָּפֶר הָאוֹר שֶׁל הַחֲלוֹם

"פתח דבר", ספרו ה-12 של המשורר עודד פלד, מייצג מבחר משיריו שנכתבו בשנים 1973-2005. בספר יש מקבץ איכותי מ-11 ספרי שירה. הלכתי בשבילי השירים ומצאתי את עצמי מתבוננת במחוזותיה של הנפש המדומה לפרח עם עלי כותרת ענקיים של חרצית היודעים להסתיר שְׁכָבוֹת קְלוּפוֹת צְבוּטוֹת סָבָל הַמְזַקְיָנִים עִם הַתָּאִים הַמְתַּחַלְפִים שֶׁל הַגּוֹף. (ע' 61). המרחק מהתבוננות במסע המואר פנימה אל מחוזותיה של הנפש מגלה שְׁזוּיֹת הַהֶסְתַּכְלוּת הַיָּא הַקּוֹבְעֵת, הַיָּא הַנּוֹתְנֵת אֶת הַטּוֹן לְבָקָרִים הַלּוּמִי קוֹר, לְעַרְבִים סְחוּפֵי רוּחַ לְלִילוֹת הַמְדַבְּרִים בְּחֲלוֹם". (ע' 65). שם, במסע המואר השקט אוֹגֵר רְגָעִים רְזִים שֶׁל שְׁפִיּוֹת, חֲלוֹמוֹת בְּצַבְעֵי פֶסְטָל (ע' 76). הַשִּׁירָה כְּפָנֵי מְלֶאךָ שְׁכַנְפִּים לוֹ חֲרוּזִים לְבָנִים (ע' 77). הַשִּׁירָה הַזֹּ נַחְצַבַת בַּאֲשׁ הַבְעֵרָה שֶׁל מִשׁוֹרֵר הַנִּיזוֹן מִחֻוּיּוֹת יִלְדוּתוֹ, מְקַשֵּׁר אִישִׁי וְהַדּוּק עִם הוֹרָיו. כְּמוֹ הַגֶּשֶׁם הַמִּטְפֹּטֵף מֵאֲרוּבוֹת הַשָּׁמַיִם, כִּךְ נוֹשְׁקִים גַּעְגּוּעֵי לֵאֲהוּבָיו שֶׁאִינָם עִמוֹ. חֵייו מְשִׁתָּנִים וְהוֹלְכִים הוֹלְכִים וּמְשִׁתָּנִים, שִׁירָיו מְזַדְּקִים, מְעַלִּים קְמִטֵי דְמוּיִים, נְקֻדּוֹת מְאֻפְּרוֹת, לְפַעֲמִים נִדְמָה לִי שֶׁיִּלְד אַחַר כּוֹתֵב אוֹתִי. (ע' 80).

הילדות היא אחת התחנות במסעו הפנימי של הדובר. מתוך עיניו באה הדרישה מהשמים להיות אדמה, לכבות ברגלי כוכבים את המשרפות ההן הבווערות ומפלחות פיסות חרוכות של זיכרונותיו. מהעדנה הזאת של הילדות באה התובנה שגם סֶלַע הוּא מְצַח שְׁבוּר מְפָרֵחַ נּוֹצוֹת הַרְהוּרִים (ע' 97). ערב ערב צללים עוטפים שמורות חלונותיו, לילה לילה חולם הוא את פואמת חייו. ובשירה הפועמת בתוכו עולים מראות בראשיתיים כמו יער, גשם והר. הדובר בשירים מדומה לנביא השרוי בדיאלוג עם אלוהים. אֲנִי רוֹאֶה יַעַר, אֲנִי אוֹמֵר אֱלֹהִים. עֲשֵׂה אוֹתִי צְוִיחַת צְפוּרִים, רוּחַ בְּאֻמִּירִים. (ע' 139).

בבגרות באה שפת החלום. הד צליליה נשמע בחושך, אותיות זהובות צוללות לתוכו, מראות מנופצות מביטות אליו, שרשרת של בבואות עבר פושטת זרועות, ידיים ועיניים, כמבקשת את המילים. שפת השירה היא מילים. ניגון פנימי שבא מהקרביים ומתעצם בבכי הפוקד חלומות: "המלים שאוהבות אותי משחקות באַרְגֵּן הַחַל שֶׁל חַיִּי" (ע' 17) במקום אחר כשבאות השאלות, נוגע המשורר בקצה המחשבה היכן ששירה דמיונית מתחילה, והוא תמיד בוכה בחשיכה ותולה דמעותיו על לחי המציאות. המציאות טיבה להעלם. הזיכרונות נשארים כמו יסודות העולם: אוויר, מים, אדמה ואש. ארבעת היסודות האלה הם כמניפה אנושית המחייבה בשפת החלום דמויות מהעבר שלא הכיר. עכשיו הוא שתיקה בזמן, משחק במילים, משחק בחומר, חוצב מעצמו תמונות ישנות ומשרטט דקויות, ניואנסים של החיים. הסובלנות מדומה לנייר הכתיבה, השירה כגחלת אש בווערת בעצמותיו, כל הלילה אש התמיד פורעת נשמתו עד שמגיחים בה ניגוני חיים שלא הכיר, לא ידע מאודו. המשורר הכותב את שיריו הוא הגשר שעל פניו הולכות מילותיו מהחומר המופשט המתערבב בניגון התפילה הרחוקה ההיא של עבר החובר להווה חייו.

כל החיים מתבגר אדם ומבשיל במחשבתו. היא הופכת חכמה עם הזמן, לומדת לפייס את הלב הכורע תחת הנטל. הוא הולך בסמטאות עברו אליו התודע דרך חלומותיו. "ברגן בלזן",

הריח החרוף הוא העולה מהמשרפות הבוערות של חייו. ריח של אדמה חרוכה, שמים הנחנקים מחוסר אוויר ורק האדמה הרקובה היא שהגירה לתוכה חיים אינה יודעת מנוח. האוויר תמיד קפוא, יש בו שלג, תחושה של קיפאון.

"סבתא בטריפ / לא מכיר אותך אישית חולם עליך מאות זילוני פעמים, כפופה, מובלת לכבשן הגז, אף יהודי גאה ממלמלת שמע ישאל". (ע' 26). האש והמים הם היסודות ההולכים עמו בקצה המנהרה של המחשבה.

"הלכתני בלילה ההוא והמלים בכו בי כמו חשמל" (ע' 24). שאלת השאלות: מי המציא את טכניקת הרצח? מי קובע מיהו יהודי? כדי לענות על שאלות אלו צריך להבין את הלך הנפש של הדובר בשיריו. הלך נפש שנולד מתוך מסע המתבונן מהפנים אל החוץ. ממצב של הסתגרות למצב של פתיחות. כל עוד נפשו של הדובר בשיריו מחפשת משמעות לקיומה, באים החלומות ומנתבים לו את הדרך להבין את המראות המרעידים את דלתות זיכרונותיו, את טכניקת הרצח שהמציא האדם.

משחרר ההיסטוריה למד האדם לשרוד בטבע. בין מציאות של תנאי הישרדות לבין מציאות הממציאה תגליות, המציא האדם את כלי המלחמה. מי שאמון וקוצר הישגים בהמצאת כלי מלחמה והרג, הוא האדם. בחלומותיו של הדובר נטרפים רגעי מציאות עם הזיות שקועות. חלום ומציאות מתערבבים זה בזה ומאפשרים לקוראים להתבונן מזוויות שונות על המסע המורכב אותו עושה הדובר כדי להגיע לגילוי האמת. ולאמת זו יש פנים אחרות בחברה הישראלית, פנים המציגות שסע חברתי שלא ניתן לאיחוי. הקשר בין גילוי האמת במסע המורכב פנימה, מגלה את הקשר בין הגוף לנפש ואת הקשר של האדם לאדמתו.

אדמה ודרך והקשר ההדוק בין האדם לאדמה, הם שני הנושאים העולים מדפיו של הספר. מתוך כך שואל הדובר את שאלותיו: מה אני רוצה מהאדמה הזאת? לאן מובילה אותי הדרך? משורר הנוגע בחיים הוא משורר שחי את המצוקות של הארץ מתוך כאבי המדינה. יש לו מה לומר. גם הוא בחיפוש אחר הדרך החיצונית. את הדרך הפנימית הוא מצא במסע מואר אל תבונות נפשו. מהי אותה דרך המקשרת בין הפנים אל החוץ? איזה משא צריך לשאת על עצמו דור שני לניצולי שואה? איך מתחברת שפת החלום אל שפת השיר? שיטוט בין שבילי השירים יגלה לנו הקוראים את המענה לכל השאלות תוך התבוננות ולמידה בתפר האור של שפת החלום ובדיאלוג המוליד מילים להתקשרות, לפתיחות, לסובלנות ולאהבה.

למצגת שיריו של המשורר עודד פלד

אברהם חלפי

אגדה

בְּלִילָה רְוָה פְּרִיחוֹת וּמִתְעַלֵּף מְרִיחַ,
עַתָּה כָּל פְּרִיחֵי הַגֶּן דָּמָה יְדָמוּ לְטָף,
עַל צְבִי שָׁחַר כִּי מֵת,
וְהוּא יִקְרַם מֵרַע,
מִכְרִיז בְּקוֹל דְּמָעוֹת זֶה שְׂכוֹי הַזֶּהב.

וְעֵלְמִים גּוֹנְחִים כְּנֹכְסִים לְאֶשֶׁר,
כִּי אֵיךְ, כִּי אֵיךְ לַחֲיוֹת מִבְּלֵי אֶהָב?
עַתָּה כָּל הַכּוֹכְבִים נוֹשְׁקִים אֶת פִּי הַחֶשֶׁךְ,
חוֹלֵם הַצְּבִי הַמֵּת עַל יְדִידוֹ הַטּוֹב.

פי-Net חרזרזיר

מדור זה נועד לשעשוע עם מילים, חרוזים ובצחצוחי לשון שירה. מעשיה מחורזת, נושא מבדח, סיפורון מפתיע, כל אלה תוך הקפדה על חרוז ומשקל מחד, מקוריות ודמיון – אפילו דמיון פרוע – מאידך. מטבע היות מדור זה "משחק", אני מזמין אתכם להשתעשע עם המילים והשפה ולשלוח אלינו את יצירותיכם. יתכן שתיווכחו שדווקא שירה היתולית ולעתים חסרת הגיון צרוף, המכונה בז'רגון השירי "שירת נונסנס", או "שירי איגיון", אינה כה קלה לכתובה.

משובת השבשבות

מוזר לזרות זהר זרים רזים בזריות
 לרשם רשמית שיר-רשם רש ולשנות לשון
 ההלשנה - מול המראה - רואה חזירות
 שונות, שנה-שנה, ומשנה לשוב לישן.

בקול לדלק קליל, לדלות כל דלק בנקל,
 לשבת שוב שבת, קשוב-משובת השבשבות
 מלמול עלים על עלילות עלעול שמתעקל
 ובוש-יבוש שוחק למשחקי במחשבות.

בסבר פני מסביר מרגל, רגלתי כרגיל
 ערכתי מערכי ערכי בחוש ששי חשאי,
 פרעתי בחושי פרפר לוחש פרפור תרגיל-
 מורשת רשע. ברשותכם: שרוי לי ורשאי.

השר בישר שוב נשר בישרת אחרונה
 נוחות האנחות לנחת - שחר שיר ישחר,
 כי לשרת שירה, לראות גם פרי בפרעונה,
 - עד יענו העננים - בעני אין מחר.

חזרזיר

עין ערך תהלים

על הקשר בין שירה ומוזיקה

עודד פלד

רובנו, כותבי שירה וקוראיה, נוטים לשכוח לעתים קרובות שהשירה נועדה לאוזן בראש ובראשונה; שהרי טרם המצאת הדפוס, טרם כתיבה על מגילות קלף וכתב היתדות הקדום, סביר להניח שאנשים קדמונים, ובוודאי ההומו-סאפיינס המודרני, שראשיתו לפני כ-45 אלף שנה, שוכן מערות או מחוץ להן, שר את שיריו בהתאם ליכולתו הלשונית, אף אם היתה דלה.

אם ידע לצייר על קירות מערותיו עלילות ציד, בין אם כשבח והלל לאחר מעשה ובין אם כמשאת-נפש להצלחה טרם מעשה, קרוב לוודאי שידע גם שירי שמחה וקינות אבל על המתים ובני השבט שניספו בציד. עם גילוי האש, הפכה מדורת השבט למקום כינוס שבו התפתחה השפה ונולדו האפוסים הראשונים. בדרך זו, משחר האנושות, היתה השירה לזמר המגולל סיפורי מעשה

מי היו כותבי המיתוסים הקדמונים? עלילות גילגמש, האופאנישדים, המיתולוגיה היוונית, הרומית, הקלטית, הנורדית, ה"פופול וו" של המאיה? מי חיבר את "שירת רולף" ואת "סר גאווין והאביר הירוק", שנכתבו ככל הנראה בימי הביניים? סופרי מלכים, פייטנים, ושמה כוהנים משמשים בקודש? תהא אשר תהא זהות המחברים, מכנה משותף אחד לכל היצירות הללו. הן סופרו תחילה בעל-פה והועברו מדור לדור. ולא זו בלבד – היסודות המוזיקליים, הן כחלק אימננטי של היצירה והן כליווי או זמרת מקהלה, היו נשמת אפו של השיר, האפוס, המיתוס. בניגוד לאפלטון, שביקר בחריפות את הפייטנים ואף ציווה לגרשם מן המדינה האידיאלית שלו, משום שסבר שהפייטן אינו מחקה את אמיתות המציאות אלא את בבואתן [הווה אומר, חיקוי המצוי במרחק דרגה שלישית מן האמת], אריסטו הכחיש את קיומם הנפרד של 'עולם אידיאות' ו'עולם חומרי'. במשנתו, האידיאה [הצורה] טבועה בתוך החומר, ובניגוד למושג החיקוי האפלטוני, הפייטן של אריסטו הוא חקיין נעלה שמלאכתו היא יצירה, מְבַע אמנותי. ובכל אמנויות הפיוט שהוא מונה טבועות המוזיקה ושירת המקהלה [נגינה ונעימה] כחלק בלתי נפרד מן היצירה. משקלה הסגולי של המוזיקה מגיע לשיאו ב'קתריזיס' – מונח רפואי מושאל מן האסכולה ההיפוקרטית [הרקה, שלשול], שיש לו גם משמעות אסתטית-פסיכולוגית ומוסרית-דתית [טוהרה]. אליבא דאריסטו, נפש האדם נוטה ל'היפעלויות', כלומר, התרשמויות והשפעות המעוררות בו חמלה, פחד, התלהבות. הוא גורס שהנוטים להתלהבות סוחפת נרגעים כאשר הם מאזינים לנעימות קדושות, כמו קיבלו טיפול של קתריזיס רפואי. כך גם אצל אלה הנוטים לרגשות חמלה ופחד. הקתריזיס מביא להם הקלה ומזור. בדרך זו מקיש אריסטו את הקתריזיס של הפיוט לאלה של המוזיקה והרפואה גם יחד.

ה-bard של ימי הביניים היה פייטן-נודד שגולל בלשון שיר מתנגנת עלילות גבורה ואהבה, בלאדות ורומאנסות על מעשי כשפים ונסים ואבירים שהצילו גבירות מידי עריצים ודרקונים יורקי-אש. מאז ימי קדם, בגלגולי צורה שונים ומשונים, נתפס המשורר כמספר הסיפורים של השבט, כבדרן [במובן החיובי של המילה], כחוזה ומרפא. אלא שלא היה ואין לאמנותו קיום ללא מוזיקה. לא רק מוזיקה כאמצעי פואטי – מצלול, חריזה, תחבולות רטוריות – אלא מוזיקה הרוחשת בקרבי-קרביה של השירה. נסו לקרוא בקול תרגום של בודלר או רמבו לאנגלית, למשל. מדויק ככל שיהיה, השיר הצרפתי יישמע חלול, יבש, מת. המוזיקליות המופלאה של השפה הצרפתית הולכת לאיבוד, ואיתה קסמו של השיר. בקו התפר של הדיכוטומיה המסורתית שאנו מתווים בין קלאסיקונים ורומנטיקנים במובן של שימת דגש על שכל או רגש, נשכח לחלוטין המרכיב הפיזיולוגי של הכתיבה: הגוף. היה זה אלן גינזברג שתיאר את התהליך הספונטאני שראשיתו במקלעת השמש, בפעימות דם מואצות, מְעִין תיפוף פנימי המטפס דרך קנה הנשימה אל הלוע, שם מתחבר אליו המוח, מעצב ומתרגם אותו לתרשים שכלי/רגשי/חושי של מילים הנפלטות החוצה אל היד הרושמת.

הסוריאליסטים כינו זאת 'כתיבה אוטומטית'. וולט ויטמן נשם שורות ארוכות כסוס דוהר בשדה פתוח. גינזברג שכלל את המודל הוויטמני והפך את השיר הארוך למבנה של קבוצות נשימה מופרדות זו מזו באמצעות מקפים. התהליך הוא ספונטני, והשירה היא הרפתקה, מסע, אודיסיאה רוחנית. המשורר רושם מילים בודדות, מעלה על הכתב שורות ראשונות, ולעולם אינו יודע לאן יגיע, היכן ואיך יסתיימו הפואמה, האוֹדָה, האלגיה, הקונצ'רטו, הסונָטה/סונָטה, הסימפוניה. כל מי שהספיק להשתמש במכונת כתיבה יודע שחרף יתרונותיו העצומים של המחשב, השימוש במקלדת מתגמד ליד האפקט של מקשי מכונת הכתיבה. כותב שורות אלה השתמש בשעתו ב'אריקה' מזרח גרמנית, גוש ברזל יצוק. פעולת ההקשה דמתה לתפוף, מעין טס-טס שהפיח רוח קצב פראית בהברות, במילים, תַחֵם מקטעי נשימה, נֶסֶךְ תחושת שָׁגֵב, התעלות נשמה. השירה במיטבה, בגדולתה, היא פיוט, תפילה, שיח שבין אדם לבורא עולם, וגם אם הוא אינו איש מאמין, זהו שיח שבין אדם למקום, לטבע, לסביבה, שחברים בו החצנת הפנים והפנמת החוץ במארג אחד. לשירה כזו יש כוחות מרפא. היא יכול להביא מזור לכותב ולקוראיו/מאזיניו. לא במקרה משמשת המילה העברית 'שירה' להגדרת ז'אנר ספרותי מחד, ולזמרה, לרבות פיוט דתי, מאידך. משוררנו הקדמונים היו הלוויים ששרו מזמורים בבית המקדש - אלה המיוחסים ברובם לדוד המלך שכתבם בנביאים ובמערות בבורחו מפני שאול. שירה, מוזיקה, פיוט, מזמור - עיין ערך 'תהלים'.

גיא שירן

נוף צבעוני

אָנִי נוֹף צְבֻעוֹנִי בְּתוֹךְ אֶרֶץ
 נוֹף שְׂמֵת־חֶלֶף מְשַׁעָה לְשַׁעָה
 כְּמוֹ מַיִם הַנוֹתְנִים חַיִּים,
 כְּמוֹ אֵשׁ הַמְּמַלְאָה אוֹתִי בְּאוֹר
 כְּמוֹ הָאֲדָמָה הַנוֹתְנֵת לִי יְבוּלָה.

אָנִי נוֹף צְבֻעוֹנִי בְּתוֹךְ אֶרֶץ.
 נוֹף שְׂמֵת־חֶלֶף מְעוֹנָה לְעוֹנָה.
 כְּמוֹ עֵץ שְׁעֲנַפָּיו מְטֹלְטָלִים בְּרוּחַ
 כְּמוֹ אֶבֶן זְקוּפָה שֶׁנִּבְּטַת מֵהַשֶּׁבִיל
 כְּמוֹ הָאֲדָמָה הַרְחוּמָה

שְׂבַעֲיִנְיָה אָנִי רוֹאָה

פִּיּוֹס וְחֻמְלָה.

על עצמי: גיא שירן. בן 14. השיר נכתב לתחרות הראשונה של סופרת הילדים ריקה ברקוביץ. השיר זכה להיכלל בספר הראשון: "ספר היצירות של ילדי ישראל" בעריכתה של ריקה ברקוביץ, לפני שנתיים. מיד לאחר הזכייה הופיע בתוכנית הטלביזיה "החדר של חני" בערוץ 23 של הטלביזיה החינוכית.

לצאת מן המגרה

לקראת סוף כיתה ט' ראיתי מודעה על לוח-המודעות של החטיבה שלי עם הכותרת "רגע לפני שמחשיך", ערב קריאת שירה לבני נוער, מכיתה ט – י"ב. מתחת לפרטים הטכניים של הערב נכתב שיר מקסים על יציאה מהמגירה. התברר לי מאוחר יותר שעמית מאוטנר, מנחה הקבוצה, כתב אותו.

עד לרגע זה, מעולם לא קראתי את השירים שלי מול קהל, אבל תמיד חלמתי לעשות זאת. במידה מסוימת, אפשר להגיד שאחרי שקראתי את המודעה הזו, הכתיבה שלי השתנתה. או שיותר נכון להגיד שהיחס שלי לכתיבה השתנה. עד אותו רגע, כל מה שכתבתי היה בשבילי. אחריו התחלתי להסתכל על השירים שלי דרך עיניים של אחרים. מה הם היו חושבים על השיר הזה? האם הוא היה מוצא חן בעיניהם?

כשחזרתי הביתה הפכתי את המגירה שלי ועברתי על כל דף שהיה שם. התבוננתי בהם בעיניים של אחרים. לבסוף בחרתי שני שירים על אהבה. שני השירים הכי חדשים שלי, אותם לא הקראתי בפני אף אחד עד לאותו רגע.

צלצלתי לעמית ונרשמתי להקריא בערב. הגעתי לבד. השירים היו על אהבה, ולכן לא רציתי שאמא שלי תבוא. האנשים שיכולתי לחשוב עליהם היו בטח מעקמים את האף למחשבה על ערב שירה. זה לא בילוי פופולארי לנוער בגיל 14.

עליתי על הבמה. זו הייתה חוויה מפחידה, אבל לא הייתי הראשונה שהקריאה, והחושך של אכסדרת היכל-התרבות תרם לי להרגיש קצת יותר בטוחה על הבמה. אני לא חושבת שהקראתי טוב. כל השהייה על הבמה עברה מולי ואפילו לא עצרתי לרגע שם כדי להעריך את הרגע. אבל מחסום קטן בי נשבר. אני יכולה לעלות על במה מול זרים ולדבר אליהם דרך השירים שלי, זה אפשרי.

לאחר כמה שבועות ראיתי את עמית, שגם הנחה את הערב, במרכז הנוער העירוני בכפר-סבא. ציינתי בפניו שמאוד נהייתי בערב, והוא הזמין אותי להשתתף בסדנאות של "שורה חדשה" בקביעות.

התחלתי להגיע לסדנאות. בזמנו, הייתי בין הצעירים ביותר בקבוצה. השירים שלי רובם נכתבו בחריזה וללא עריכה. כשהוצע לי במסגרת הסדנאות לערוך את השירים שלי, הזדעזעתי מהרעיון. הרגשתי ששיר שנכתב הוא קדוש. כל עריכה עלולה להרוס את הייחוד של השיר ואת המקום שממנו הוא נכתב.

אני לא יודעת מתי בדיוק שיניתי את דעתי, אבל היא השתנתה בהדרגה. התחלתי לערוך את השירים שלי, בדרך כלל מיד אחרי שכתבתי אותם או אחרי כמה ימים של מרחק וצינון. בשורה הכרתי עוד אנשים, חובבי המילה הכתובה ונחשפתי לעולם שלם של דיונים על איך לערוך את השיר, סוגים של שירים וכתיבה של עוד אנשים בגילי. הכרתי שם כמה חברים טובים.

בסוף כיתה י"א, בהמלצתו של עמית, התקבלתי אחרי תהליך מיון קצר לקורס כתיבה של חמישה ימים במתא"ן. בקורס קיבלתי עוד כלים לעבוד על השירים והכרתי עוד כמה משוררים וסופרים שהעבירו ביקורת על הכתיבה שלי. כל אחד מהנערים בקבוצה שלי היה כל כך מיוחד. העברתי חמישה ימים בשיחה עם כל מי שהזמן לי. על אומנות, על השירים שלנו, על ספרות בכלל...

בסוף הקורס נבחרתי לקרוא בערב הסיום של כלל החוגים במתא"ן בתיאטרון "תמונע" בת"א. שם למדתי קצת ואיך לקרוא בפני קהל.

המשכתי ב"שורה חדשה" עד הגיוס, וגם לאחריו אני ממשיכה להגיע לערבי קריאה ולאירועים אחרים שהפכו למסורת.

אני פחות מרגישה כיום צורך בהדרכה כיצד לערוך את השירים שלי, אפשר להגיד שאני עושה את הסדנאות בבית. רק מדי פעם קצת ביקורת על-ידי עמית או אדם אחר שחובב את המילה הכתובה.

כשניתנת לי ההזדמנות להקריא במקום חדש, אני שוב מרגישה כמו שהרגשתי בפעם הראשונה, אבל כיום כשאני עולה על הבמה יש לי יותר בטחון ואני מצליחה לקחת נשימה, להסתכל לקהל בעיניים וליהנות מהרגע הזה. לשתף את עצמי טוב יותר.

עול החלומות

ולעתים הגניחות שלי שקטות יותר
לעתים רועמות
העל בתוכי
נעלם במימי שנה והתעמלות
של כח הנפש.
כמה שהלכתי עוד לא
ראיתי את האפק
לובש את האפנה האחרונה
של קסטרו למשל.
נפשי מכסה בשמיכות צמר
עבות מעצמה
זה לא עוזר בכלל
רוח חודרת מבעד לחרי סנדרים
ואני לא מוצאת את גשר הפשרה
בין העל בתוכי לבין חיי,
הכל מציאותי מדי.

* נכתב ב-2003

חדרי

חדרי יעמד במקומו ויחכה.
אהוב נואש
מתנחם ביום בקרני שמש, באבק
סדין מתוח ממתין על מטתי, דלתי
נועלת שפתייה
על החלון בא הלילה ונופל
אור נשפך על קירות
רגלי הקטנות מלכלכות את השטיח
עם יום שמתפורר אחריהן
רק להגיע אליו כבר
בנפח גופו
להתפרק.

* נכתב ב-2007

עידן ברזילי תחילת חופשת הפסח

טְבִילַת אֵשׁ ראשונה
בְּתוֹךְ דְּלֵי מַיִם.
וְחִם בְּלֶהֱבֵה שֶׁל הַתְּכָה,
סְחִיטַת סְמֶרְטוּט
כְּחֶלֶק מִתְהַלֵּךְ הַתְּשֵׁה
וְהַגִּיעַ סוֹף הַשְּׁעָה,
נְעֻמַּד זְקוּפִים,
שְׂזוּפִים מִתְנַשְּׂפִים
מִמְאָמֶץ פִּיזִי פְּסִיבִי
וְנִדַע בְּרֵדַת הָעֶרֶב
וְנִפְּלִית כּוֹכֵב שְׁזָהוּ
הֶרְגַע לְנֹשֶׁק וְלִלְכָת.

על עצמי: עידן ברזילי כתב "בשורה חדשה"
בשנות התיכון. נולד בכפר סבא בשנת 1988.
גיבש יחודיות כחלק מהשקפת עולם
המסתכלת מבחוץ פנימה, כתיבתו משלבת
דמיון "פנטזי" לבין מציאות עגומה.

נועם באב"ד לא הייתי שם

לא הייתי שם
לא חויתי את הרגע
לא הרגשתי שהעולם קורס
לא עמדתי בפה פעור
לא יללתי על מר גורלו.

לא הייתי שם
לא ראיתי את משפחתו חסרת הישע,
לא ראיתי את האנשים הגדולים
החסונים והאמיצים בוכים,
לא ראיתי את הסבל הרב

לא הייתי שם
לא ראיתי את החילים,
החילים שלנו בוכים
לא שמעתי את זעקת הפאב של העם
לא ראיתי אותו לעולם.

לא הייתי שם.

על עצמי: נועם באב"ד, בת 11, מתגוררת בטבעון.
לומדת בכיתה ה', בבית ספר "רימונים". מגיל מאוד
צעיר אהבה לספר סיפורים. כשלמדה לכתוב, החלה
לכתוב סיפורים קצרים ולאחרונה גם שירה. (הכל
נשאר במסגרת כתיבה למחברת). את השיר הנוכחי
כתבה נועם בעקבות שיחה על יצחק רבין ז"ל – על
העצרת, רצח, הלוויה וכל מה שמתלווה לכך.

ורד כהן

הצעף של ענת

נקרא לו ברוך.
לברוך יש שני הורים:
אבא צמר-חום
ואמא צמר-תכלת.
ברוך כלה את חוט חייהם של חום ותכלת.

ברוך נוצר בתהליך סריגה מעיף:
חוט בחוט לולאה בלולאה;
שחלוף כרומוזומים.

עין עקשנית רואה את חום ותכלת
בתוך ברוך
ולא רואה את ברוך.

ברוך נכרך סביב צנאר של
חיים שבוחרים את ברוך.
החיים לוקחים את ברוך בתקופות קרות, ולפעמים
הם משאירים את ברוך בארון לבד לחשב, ולפעמים
חשוד לברוך בתוכו.

החיים חוזרים לקחת את ברוך
כשהם צריכים אותו,
אם הם צריכים אותו;
אם החיים לא שוכחים את ברוך
בחשך של הארון.

בארון פשפשים של שנאה ופחד
אוכלים את ברוך
דמעות של רטיבות דולפות:
כשהוא מתיבש לבסוף ברוך מתקשה.

לברוך יש שני הורים:
אבא צמר-חום
ואמא צמר-תכלת.
אני סרגתי את ברוך.

מי סרג אתכם?

על עצמי: ורד כהן, בת 15, מזל סרטן, לומדת בביה"ס
לידה (התיכון שליד האוניברסיטה בירושלים), תלמידת
"אופק" מכיתה ב' או ג'. בעלת אופקים רחבים מאד,
מצטיינת במקצועות הריאליים, בשפות אנגלית
וערבית אוהבת לקרוא, אוהבת לדעת. מנהלת בלוג
פופולארי שמושך אליו הרבה קוראים. לומדת טאי
קוואן דו בשעות הפנאי.

מאי אבידן אבק של אהבה

טפות הגשם מטפטפות על החלון
כמו אבק של זכרונות שמתנקה בארונות.

סמרטוט שמוחק לו את סוד האהבה
מנסה לטפס, אך נופל לרצפה.

ביום הראשון קם מהמטה
טרוד ממחשבות.

קולות זיפי זקן המתחככים באצבעות
כמו דקירות קטנות.

הצעדים מתחזקים עם עקבים גבוהים.
ואני פה לבד,
צופה בעננים.

על עצמי: מאי אבידן, תלמידה בבית ספר עירוני א' לאמנויות,
כיתה ט' 4 – השיר "אבק של אהבה" ראה אור בקובץ שירים
"מדברים שירה" של תלמידי החינוך העל-יסודי תל-אביב-יפו.
בעריכת רפי וייכרט, אביב 2005.

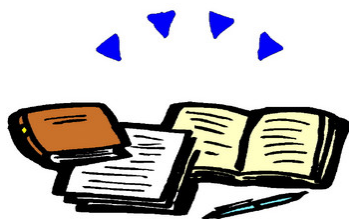
ליאור פייגון יונה

עד שיקלו המים
מפני האדמה
ויחשף עץ הזית
אני לך דקל
שרשי בסלע
והתמרים טובים
לכנפים עיפות.
בואי
כשיגיעו מים
עד נפש
לנוח
מדמעות השמים.

על עצמי: ליאור פייגון. בן 17
בוגר תיכון "כצנלסון", כפר סבא
שרבטן.

סדנאות לכתיבה יוצרת לבני נוער

מתא"ן – מפעל תרבות ואמנות לנוער מאתר ומטפח בני נוער בעלי כשרון באמנויות, עוסק בהעשרה ובקידום העשייה האמנותית במתנ"סים ובמסגרות של החינוך הבלתי פורמלי.

<http://www.matan-arts.org.il/Index.asp?CategoryID=39>

כתיבה אינטואיטיבית – יצירתית – לתושבי חיפה

http://www.hoogle.co.il/activity_details.asp?activity=4737

עת לעט – כתיבה יוצרת בהנחיית נרי אלומה

<http://www.nerialuma.com/products.html>

כתיבה בתהליך אישי – סדנה לכתיבה יוצרת לבני נוער – איזור המרכז

http://www.hoogel.co.il/activity_details.asp?activity=17224

ביטוי בכתיבה לבני נוער – מדרשת רופין

http://www.hoogel.co.il/activity_details.asp?activity=11489&farea=&fcats=12&scats=107&fage=&fcity=&fregion_type

לכתוב מהבטן – סדנא לכתיבה אינטואיטיבית

http://www.hoogel.co.il/activity_details.asp?activity=14346&farea=&fcats=12&scats=107&fage=&fcity=&fregion_type

"ביכורי שירה" במרכז הנוער "מגדלור" בבת ים

http://www.bat-yam.muni.il/show_item.asp?levelId=57777&itemId=2480

נשמח לקבל מידע נוסף לגבי קיומן של סדנאות לכתיבה יוצרת לבני נוער בכל רחבי הארץ.

